

Zlenko A. Language means of reproduction of urban space in poetic language V. Holoborodko.

The article considers linguistic means to denote spatial concepts that create an artistic locus in the poetic language of Vasyl Holoborodko. The focus is on the analysis of urban space in the poetic work of V. Holoborodko.

Key words: space, macrospace, signs-symbols, toponym, artistic space, chronotope, locus.

Ю. В. Зякун

Наковий керівник – доц. Т. М. Буренко

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ У СФЕРІ ПАРЕМІЙ З СЕМАНТИКОЮ ПОРІВНЯННЯ

У статті розглянуто англійські прислів'я і приказки та їх українські еквіваленти. Визначено основні джерела походження паремії. Проаналізовано основні методи перекладу пареміологічних одиниць як поетичного жанру. Виявлено особливості перекладу англійських прислів'їв на українську мову. Акцентується увага на пареміях англійської мови, які мають у собі компоненти порівняння.

Ключові слова: метод, паремія, переклад, порівняння, приказка, прислів'я.

Постановка проблеми. Фольклор і мова тісно пов'язані між собою. Паремія – це середовище етнокультурних процесів, це тісний перетин мови й культури. У прислів'ях і приказках висвітлено історичний досвід народу, його уявлення, пов'язані з працею, побутом і культурою людей. Використання паремій в спілкуванні робить його емоційним, цікавим та образним. Саме тому важливо вивчати ці одиниці мови та володіти навиками їх адекватного перекладу.

Метою статті є визначення терміну «паремія» та основних джерел виникнення, а також дослідження прислів'їв та приказок з семантикою порівняння, розгляд основних способів їх перекладу з англійської мови на українську.

Аналіз актуальних досліджень. Багато вітчизняних та зарубіжних науковців різних часів приділяють значну увагу вивченню терміну паремії, її особливості та вплив на культуру. Серед них можемо виділити О. В. Куніна, В. В. Виноградова, В. Н. Телія, І. К. Кобякову, С. О. Швачко, А. В. Мовчун, М. М. Пазяк, О. В. Дуденко, З. Г. Коцюбу, В. Я. Проппа, О. В. Корень, В. П. Анікіна, В. Мідера, В. Х. Коллінза та ін. Зацікавленість цим жанром усної народної творчості зумовлена сучасним станом лінгвістики: такі фразеологічні одиниці як прислів'я та приказки є недостатньо вивченими і саме тому привертають увагу молодих науковців сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Пареміологія – один із розділів фольклористики, який займається вивченням паремій, їх мовним і

структурним аналізом. Поняття паремії виникло від грецького слова «*pareimia*» – прислів'я або латинського «*proverbium*» – приказка. Паремією називають фольклорні малі жанри афористичного спрямування, а саме прислів'я та приказки [5, с. 9]. Вони є складовою паремійного фонду мови, скарбницею народної мудрості.

На думку О. В. Корень, етимологічно поняття паремія має біблійне походження, але з часом воно набуває загального змісту, і це дає підстави вважати, що прислів'я та паремія співвідносяться між собою як видове та родове поняття [3, с. 2]. У роботах В. П. Анікіна термін «*паремія*» визначається як короткий вислів, який увійшов у мову і має повчальний зміст, ритмічно організований поетичний вислів, у якому народ упродовж століть узагальнював свій соціально-історичний досвід» [1, с. 137]. За визначенням Х. Золфагарі, прислів'я – це коротке речення, що включає в себе подібність, метафоричну іронію, вільне формулювання, чіткість вираження, простоту, розширюваність і загальність, і використовується як із зміною, так і без неї [9, с. 26]. У лексикографічних джерелах термін «*proverb*» тлумачиться як коротке речення, що вказує на щось у звичайному досвіді або дає поради, це усталений у мовленнєвому вжитку вислів, крилате слово, що утворено з префікса *pro-* + слова *verbum* + суфікса *-ium* [12, с. 387; 13, с. 510].

Процес утворення прислів'їв є тривалим. Прислів'я і приказки виникають з різних причин, основними джерелам для їх виникнення вважаються вислови з Біблії, шекспірівські вислови у художніх творах та запозичення слів та словосполучень з іншої мови [7, с. 122].

Переклад паремій відносять до літературного перекладу, який пов'язаний з поетичним. Питання перекладу англійських прислів'їв та приказок завжди викликало бурхливе обговорення та дискусію. Ця проблематика залишається актуальною і досі та потребує детального аналізу [8, с. 14].

Перекладаючи пареміологічні одиниці, необхідно враховувати основні принципи перекладу лексичних засобів:

- орієнтуватися на контекст прислів'я чи приказки;
- дотримуватися стилістики;
- опиратися на основний словниковий фонд;
- використовувати слова, які відповідають оригіналу [4, с. 120].

Дуже часто англійські прислів'я в своєму складі можуть мати порівняння, наприклад: *Life without friendship is like the sky without sun* [11, с. 243],

Dry bread at home is better than roast meat abroad [11, с. 88], *A friend's frown is better than a foe's smile* [11, с. 51]. Порівняння як художній засіб – це уявлення про певний предмет або явище шляхом зіставлення його зі схожим за певною характеристикою предметом або явищем відповідно [6, с. 202].

Як відомо, існує п'ять основних способів перекладу паремій: переклад повним еквівалентом, переклад з частковим відповідником, переклад методом калькування, описовий метод, переклад з псевдо – відповідником [2, с. 167].

Аналізуючи відібрані англійські прислів'я з семантикою порівняння та їх українські відповідники, було виявлено, що найбільш уживаним методом перекладу на українську мову є метод повного еквівалента: *All is not gold that glitters* – *Не все золото, що блищить* [11, с. 181; 10, с. 76]; *Better to do well than to say well* – *Краще діло робити, ніж говорити* [11, с. 35; 10, с. 112]; *A hungry man is an angry man* – *Голодна людина – сердита людина* [11, с. 22; 10, с. 105]. Отже, паремії збігаються за всіма ознаками: відтворення змісту схоже до оригіналу за образністю, а метафора реалізується, опираючись на ідентичні образи. Зазвичай повні еквіваленти - це інтернаціональні прислів'я.

Доречно зазначити, що при перекладі з частковим відповідником використовують різні образи та символи для позначення подібності речей або явищ. При перекладі паремії *Better be the head of a dog, than the tail of a lion* [11, с. 267] використовується порівняння голови, як «першої» або «головної» частини тіла, а хвоста – як «останньої», а також порівняння тварин – собаки та лева. Як відомо, лева прийнято вважати лідером, найкращим, у той час як собака в цьому прислів'ї відображає невдачу. Саме тому український переклад звучить як *Краще бути першим серед останніх, ніж останнім серед перших* [10, с. 123]. Таким чином, в українському відповіднику збережено зміст та стилістику.

Іноді при перекладі на українську мову використовують образи природних явищ (вогонь, вода, вітер). Наприклад, *As like as two peas in a pod* [11, с. 65] при перекладі методом часткового відповідника звучить як *Схожі як дві краплі води* [10, с. 148], проте при дослівному перекладі вона має інший зміст – *Схожі як дві горошини на стручку*.

При частковому еквівалентному перекладі паремії можуть співпадати за змістом, проте різнитися за образом, який лежить в основі. Доречно відзначити, що в даному методі часто використовується конструкція протиставлення «не...а» для більш адекватного перекладу прислів'я. Наприклад *Better be born lucky than rich* [11, с. 290] при дослівній передачі змісту звучало б як *Краще народитися щасливим, ніж багатим*. Конструкція

протиставлення «не...а» надає більшій образності та колоритності, і, як наслідок, паремія звучить як *Не одись багатий та вродливий, а родись при долі та щасливий* [10, с. 27]. Аналогічний прийом спостерігаємо у прислів'ї *Good fame is better than a good face* - *Не той гарний, що гарний, а той, що діло робить* (хоча дослівний переклад *Хороша слава краще, ніж добре обличчя*) [11, с. 51; 10, с. 90].

Не менш цікавим прикладом є переклад паремії *East or west, home is best* - *Всюди добре, а вдома найкраще* [11, с. 322; 10, с. 156]. Як бачимо, відбулося узагальнення двох образів «*East*» – «*Схід*» та «*West*» – «*Захід*» у один «*Всюди*». Мета прислів'я – показати, що не важливо де людина знаходиться, у якій частині світу, але саме вдома вона почуватиме себе найкраще.

Паремія *A man can do no more than he can* – *Вище голови не стрибнеш* [11, с. 92; 10, с. 110] також відноситься до тих, що перекладені за допомогою методу часткового еквіваленту. Саме цей метод дозволив зробити переклад літературно красивим та зберегти зміст. Якщо б використовувався метод повного еквіваленту, то паремія звучала б як *Людина може зробити не більше ніж вона може*. Такий варіант не є вдалим з точки зору граматики та звучання.

Переклад англійських паремії методом калькування відбувається шляхом точного відтворення змісту завдяки словосполученням, які зберігають порядок слів відповідно до оригіналу. Саме такий прийом перекладу є найбільш легким для сприйняття читачів. Як приклад, прислів'я *A friend's frown is better than a foe's smile* – *Краще гірка правда, ніж солодка брехня* [11, с. 51; 10, с. 27]. В такому перекладі гірка правда відображається як похмуре обличчя друга, а солодка брехня – як посмішка ворога. Ще одним прикладом слугує вислів *Old friends like the old wine are best* – *Старий друг кращий двох нових* [11, с. 372; 10, с. 144], в якому давня дружба порівнюється до витриманого часом вина.

Описовий метод перекладу з англійської на українську мову використовується у випадку відсутності повного або часткового еквівалента. Перекладач ніби переказує прислів'я, дає його пояснення мовою перекладу. Наприклад, *Neck or nothing* [11, с. 80] означає домогтися запланованого, або все втратити. Найкращим перекладом на українську мову буде прислів'я *Або пан, або пропав* [10, с. 73], що повністю передає зміст оригіналу.

As the fool thinks, so the bell clinks [11, с. 278] – ще один приклад використання описового методу. Ця паремія говорить про те, що нерозумна людина мислить та робить те, що хоче, незважаючи на правила. В українській мові це прислів'я звучить як *Дурню закон не писаний* [10, с. 26]. Іншими прикладами є *Betwixt and between – Hi me, hi ce; It is better to wear out than to rust out* – *Краще зноситися, ніж заіржавіти* [11, с. 166; 10, с. 98].

Метод псевдо-відповідника використовують тоді, коли для прислів'я не знаходиться повного або часткового аналога в українській мові. Відбувається передача тексту паремії українською мовою з незначними змінами і трансформацією під псевдо-відповідник. Наприклад: *Everybody wants to go to heaven but nobody wants to die* (в буквальному сенсі прислів'я говорить про те, що усі хочуть потрапити до раю, але ніхто не хоче помирати), коли ж псевдо – відповідник звучить, як *Хочеться рибку з'їсти, та не хочеться в воду лізти* [11, с. 321; 10, с. 173].

Прислів'я *Be slow to promise and quick to perform* [11, с. 151] дослівно означає, що потрібно бути повільним, коли обіцяєш щось, та швидким, коли робиш це. В українському перекладі – *Краще не обіцяти, як слова не тримати* [10, с. 18]. *Черствий хліб вдома краще, ніж запечене м'ясо закордоном* – саме такий зміст несе в собі паремія *Dry bread at home is better than roast meat abroad*, і має такий псевдо – відповідник як *В гостях добре, а вдома – краще* [11, с. 88; 10, с. 12].

Як бачимо, прислів'я та приказки англійської та української мов мають певні спільні риси, а саме подібність за лексичним складом, комунікативним значенням та стилістикою, але значна їх частина має певні свої особливості, і відповідник у іншій мові часто виступає тільки приблизним, але не точним [7, с. 12].

Висновки. Отже, переклад прислів'їв є одним з найскладнішим перекладів у сфері лінгвістики. Аналіз зібраного матеріалу свідчить про те, що існує можливість перекладу пареміологічних одиниць з однієї мови на іншу. У разі відсутності повних або часткових еквівалентів між англійською та українською мовою точний переклад досягається описом або псевдо-відповідником. Вивчення паремій дозволяє зрозуміти не тільки мовні правила спілкування, але і психологію певного народу. Саме прислів'я та приказки несуть найбільшу кількість інформації про культуру та традиції народів світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аникин В. П. Русские народные пословицы, поговорки, загадки и детский фольклор. Москва: Высшая школа, 1957. 295 с.
2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва: Высшая школа, 1990. 253 с.
3. Корень О. В. Системно – функціональні особливості англійських прислів'їв: автореф. дис....канд. філол. наук: 10.02.04 / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2000. 20 с.
4. Костик Є. Особливості перекладу англійських пареміологічних одиниць у прислів'ях та приказках. *Теоретична і дидактична філологія*. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 20. С. 250-257.
5. Коцюба З. Г. Універсальне і національне в паремійних фондах мов європейського ареалу (лінгвокультурологічний аспект): автореф. дис. ... докт. філол. наук: 10.02.15 / Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Інститут філології. Київ, 2010. 32 с.
6. Семененко Н. Н. Фразеология. Паремология: учебное пособие для бакалавров. Москва: Издательство «Флинта: Наука», 2009. 322 с.
7. Смит Л. П. Фразеология английского языка. Москва: Высшая школа, 1998. 351 с.
8. Bradeanu L. Difficulties and Strategies in the Translation of Proverbs. 2008. 18 p.
9. Zolfaghari H. Persian Proverbs: Definitions and Characteristics. *Journal of Islamic and Human Advanced Research*. 2012. 292 p.

СПИСОК ДОВІДНИКІВ ТА ЛЕСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

10. Северинюк В. М. Тематичний словник популярних українських прислів'їв та приказок з коментарями. Тернопіль: Богдан, 2014. 176 с.
11. Fergusson R. The Penguin Dictionary of Proverbs. – Middlesex, England: *Penguin Books*. 1995. 384 p.
12. Jones D., Roach P., Setter J. Cambridge English Pronouncing Dictionary. *Cambridge University Press*. 2006. 599 p.
13. The Oxford Dictionary / ed. by T. F. Hoad. Oxford: *Oxford University Press*. 1996. 617 p.

Ziakun Yu. Translation aspect of the sphere of paremies with the semantics of comparison.

The article considers English proverbs and sayings and their Ukrainian equivalents. The origin of proverbs is determined. Main methods of translation of paremias as a poetic genre are analyzed. Features of translation of English proverbs into Ukrainian are revealed. The attention is focused on paremias of the English language, which have components of comparison.

Key words: method, paremia, translation, comparison, proverb, saying.

Д. Ю. Каменський

Науковий керівник – проф. В. І. Школярєнко

ОСОБЛИВОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРАГМАТИЧНОГО СЕНСУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ

У статті розглянуто специфіку відтворення прагматичного сенсу рекламного повідомлення під час перекладу. Описано особливості передачі прагматичної мети англomовного рекламного тексту та їх переклад українською. Досліджено аспекти застосування прагматичних адапцій під час перекладу. У праці названі прагматичні фактори перекладу рекламних текстів.